

УДК 796. 5 (477)

Г. М. Чепурда

**ВИСВІТЛЕННЯ В ІСТОРІОГРАФІЇ РАДЯНСЬКОЇ ПРАКТИКИ
ВПЛИВУ НА ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ ПРОЦЕСИ**

Показано особливості реалізації на практиці "Великого плану перетворення природи: 1948 – 1958 рр." за матеріалами, що знайшли своє відображення в історіографії кінця 1940-х – початку 2000-х рр. Висвітлено різні підходи дослідників до висвітлення бачення і практичного значення для суспільства тих заходів, які здійснювались відповідно до Великого плану перетворення природи. Висвітлено різні підходи дослідників до висвітлення бачення і практичного значення для суспільства тих заходів, які здійснювались відповідно до "Великого плану перетворення природи". Доведено, що для багатьох праць історіографії радянського періоду були притаманні стереотипи в дусі домінуючої тоді ідеології, акцентування уваги лише на позитивних факторах, замовчування негативних явищ і результатів, надмірне та безпроблемне висвітлення діяльності компартійних структур. Більшості наукових праць радянського періоду були притаманні відомча направленість, некритичний підхід до джерел, слабка документальна база та публіцистичний характер.

Доведено, що у пострадянській та сучасній історіографічній періоди з піднятої нами проблеми відбувався об'єктивний і незаангажований перегляд радянських концепцій у дослідженні подій та явищ післявоєнного періоду, а також подолання партійно-ідеологічного догматизму, втілення традицій антропоцентризму, розширення тематики досліджень.

Ключові слова: історіографія, "Великий план перетворення природи", автори, праці, народне господарство, природа.

Історіографію піднятої нами проблеми можна умовно поділити на два великих періоди: радянський (від початку досліджуваного періоду до 1991 р.) і сучасний (від проголошення Україною незалежності до сьогодення). Водночас в історіографії теми в межах її радянського періоду можна виділити такі етапи: перший – кінець 40-х рр. ХХ ст. – 1950-ті рр.; другий – 60-ті – поч. 1980-х рр.; третій – друга половина 1980-х рр. – до 1991 р.

Метою статті є розкриття особливостей реалізації на практиці "Великого плану перетворення природи" за матеріалами, що знайшли своє відображення у роботах авторів кінця 1940-х – початку 2000-х років.

Майже відразу після початку реалізації завдань поставлених перед радянським суспільством спільною Постановою Ради Міністрів СРСР та Центрального Комітету ВКП(б) від 20 жовтня 1948 р. Про план полезахисних лісонасаджень, впровадження травопільних сівозмін, будівництва ставків та водойм для забезпечення високих та стійких врожаїв у степових та лісостепових районах Європейської частини СРСР почали з'являтися праці присвячені висвітленню тих чи інших аспектів "Великого плану перетворення природи".

В світ вийшло ряд брошур головне завдання яких полягало в тому щоб донести до мас якою є мета "Великого плану перетворення природи" та пояснити, які завдання стоять перед суспільством на шляху до їх досягнення. Всі вони відзначаються значною заідеологізованістю, що в першу чергу проявляється в проголошенні похвальних од стосовно комуністичної партії та соціалістичного укладу господарства, яке відкриває нові горизонти для зростання добробуту населення. До таких брошурок зокрема належить і брошура "Великий Сталінський план 1946 – 1958" [1]. В подібних працях враховувались тільки позитивні зміни у народному господарстві.

В першій половині 1950-х років почали з'являтися більш детальні праці, автори яких, вже базуючись на здобутках дореволюційних та радянських дослідників, проводили аналіз кліматичних умов лісостепових та степових регіонів УРСР, чітко розглядали шляхи подолання несприятливих кліматичних умов та ерозійних процесів, хоча варто відзначити, що переважно ці шляхи повністю збігались з постановами уряду. Окрім того слід відмітити і той факт, що хоча вже повним ходом йшли роботи з створення полезахисних насаджень, зрошення та меліорації ґрунтів ці праці не мають ніякої інформації про досягнення в цих галузях. В цей період в світ вийшли праці таких авторів, як Д. В. Гак, І. М. Романенко, В. М. Сукачов, Л. М. Сумський [2].

Важливою складовою "Великого плану перетворення природи" стало створення потужної зрошувальної мережі як на базі малих та середніх річок так і використовуючи водні ресурси Дніпра. Цією проблемою в даний період займався зокрема кандидат технічних наук П. С. Сліпченко. В своїй книзі "Будівництво та використання колгоспних водойм" [3] автор ретельно дослідив всі аспекти створення та експлуатації колгоспних водойм та каналів створених на базі малих та середніх річок, зібрав та узагальнив ряд практичних рекомендацій.

Займався П. С. Сліпченко і розробкою питань пов'язаних з використанням вод Дніпра. Зокрема ним було підготовлено публічну лекцію [4] в якій автор доводив необхідність та користь для народного господарства будівництва на Дніпрі нових гідроелектростанцій, створення водосховищ та магістральних каналів. Проте слід відмітити, що автором не було висвітлено проблем пов'язаних з затопленням значної території та проблемою переселення населення. В певній мірі це можна пояснити часом в який працював автор.

Слід також відмітити, що друга половина 50-х рр. ХХ ст. відзначилась певним затишшям в розробці даної проблематики. Це пов'язано перш за все зі змінами які сталися у верхівці комуністичної партії, а разом з цим і змінами ставлення до самого "Великого плану перетворення природи".

Таким чином, у 40-50-х рр. ХХ ст. у дослідженні теми загалом було зроблено суттєвий крок уперед, і заслуга в цьому належить науковцям-степознавцям, біологам, гідромеліораторам. В першу чергу вони займались розробкою практичних рекомендацій по втіленню поставлених завдань, а ніж аналізом вже проробленої роботи. У зв'язку з цим маловивченими, а то й зовсім не дослідженими, залишалися цілий ряд питань. В роботах простежується вузьковідомча спрямованість, у зв'язку з чим позитивні сторони планів пере-

більшувались, а негативні замовчувались. Необхідно також зазначити, що не всі публікації відповідали стандартам науковості, частина з них мала вузьку джерельну базу, у них домінували ідеологічні стереотипи, притаманні радянській політичній системі та упередженість у розкритті реальних проблем в урожайності сільського господарства та пошуку шляхів його покращення.

Наступний етап (1960-ті рр. – середина 1980-х рр.) радянського періоду історіографії теми, позначився певною активізацією, в порівнянні з добою Хрущова, досліджень питань пов'язаних з "Великим планом перетворення природи".

Зокрема світ побачили нові праці присвячені великим будовам на Дніпрі. Вже відомий нам П. С. Сліпченко з групою інших авторів, серед яких Г. Б. Бочарников, Б. І. Рутковський, О. О. Жуков і Л. М. Осипчук в цей період опублікували працю Опыт поточного строительства канала Днепр – Кривой Рог [5], в якій було проаналізовано та узагальнено досвід будівництва нового магістрального каналу. Аналізує в цей період наслідки створення Кременчуцького водосховища для прилеглих територій і Л. Г. Будкіна [6]. Проте авторка, висвітлює проблематику доволі однобічно – лише позитивні здобутки і ні словом не згадує про негативний вплив водосховища на навколишнє середовище та проблеми переселенців з затоплених територій.

Розкриття ролі та місця КПУ під час втілення в життя "Великого плану перетворення природи" стало одним з невеликих сюжетів книги П. Ю. Кошелєв "Діяльність КПУ по удосконаленню суспільно-економічних відносин колгоспного села (1951 – 1958)" [7].

Черговою спробою розкрити процес практичної реалізації завдань поставлених Великим планом перетворення природи та провести аналіз його наслідків для економіки країни стала праця Д. Ф. Вірника "Розвиток народного господарства УРСР: 1917 – 1967" [8]. Проте як і його попередникам це вдається доволі віддалено. Питання було висвітлено лише з позитивного боку.

На початку 80-х рр. ХХ ст. починають з'являтися перші праці автори яких намагаються, наскільки це було можливо в тогочасних умовах, критично відобразити вплив життєдіяльності людини на навколишнє середовище. Зокрема, В. Є. Борейко в своєму двохтомнику "История охраны природы Украины (X век – 1980 г.)" [9] зробив спробу відобразити історію розвитку охорони природи в нашій країні. Разом з тим, автор наводить приклади недбалого та навіть шкідливого ставлення людей до природи протягом всієї історії. Не став виключенням і період, який нас цікавить – кінець 40-х – початок 60-х рр. ХХ ст. В. Є. Борейко одним з перших відкрито заговорив, що окрім того позитиву який ніс в собі "Великий план перетворення природи" під час його реалізації через недбалість та зверхнє ставлення партійного керівництва до природи їй було завдано серйозної шкоди – втрачено величезні території під водосховищами, як це не парадоксально – активізувались ерозійні процеси, значно впали вилови риби в Дніпрі, а окремі її види взагалі зникли.

Новий етап радянської історіографії піднятої нами теми пов'язаний з початком горбачовської "перебудови" (середина 1980-х рр. – до 1991 р.). І хоча на його початку ще чимало праць несли на собі рудименти попередніх стерео-

типів, у подальшому методологічна трансформація історичної науки призвела до позитивних зрушень у дослідженні багатьох проблем історії України в період післявоєнної відбудови.

Дещо оновлений, менш політизований і реалістичніший погляд на ряд суспільних та соціальних питань означеного періоду, що базувався на більш критичному використанні значно ширшої порівняно з попередніми десятиліттями, джерельної бази, притаманний працям таких дослідників означеного періоду, як В. А. Джамаль, М. М. Шемякін [10], В. Р. Булдей [11], В. М. Трибунська [12], які мають безпосереднє відношення до висвітлення процесу реалізації "Великого плану перетворення природи" та оцінці його ефективності для економіки країни.

Більш доступними стали документальні джерела, у тому числі статистичні дані. На відміну від попередніх періодів, з'явилися гуманітарні дослідження, краєзнавчого спрямування, які потіснили праці представників технічних, природничих та економічних наук.

В цей період в СРСР все потужнішого руху набувають природоохоронці, тому не дивно, що почали з'являтися дослідження впливу тих чи інших заходів передбачених "Великим планом перетворення природи" на навколишнє середовище, серед таких можна зокрема згадати праці Ю. О. Бабенка [13] та Б. А. Файбишенка [14].

Майже в усіх працях намітилась тенденція до об'єктивного висвітлення досліджуваних процесів, хоча більшості з них все ще були притаманні відомча направленість, некритичний підхід до джерел, слабка документальна база та публіцистичний характер.

Підбиваючи підсумок вивченню теми в радянській історіографічній період, зазначимо, що хоча в його межах вона не стала предметом спеціального дослідження, однак ці напрацювання створили певну базу для її подальшого дослідження.

Нові політичні процеси, які розпочалися в Україні на початку 1990-х рр. та проголошення її незалежності, започаткували пострадянський, сучасний історіографічний період. У його рамках відбувається перегляд радянських концепцій у дослідженні подій та явищ післявоєнного періоду, подолання партійно-ідеологічного догматизму, втілення традицій антропоцентризму, розширення тематики досліджень.

Окремі сюжети втілення в життя заходів передбачених спільною Постановою Ради Міністрів СРСР та Центрального Комітету ВКП(б) від 20 жовтня 1948 р. прийняли постанову Про план полезахисних лісонасаджень, впровадження травопільних сівозмін, будівництва ставків та водойм для забезпечення високих та стійких врожаїв у степових та лісостепових районах Європейської частини СРСР, яка стала основою "Великого плану перетворення природи", розглядаються у загальних працях з історії України [15, с. 356].

"Великий план перетворення природи" став предметом дослідження і більш спеціалізованих праць. Зокрема В. М. Литвин в своїй книзі "Україна у першому повоєнному десятилітті (1949 – 1955 рр.)" [16, с. 113] наголошує на тому, що реалізація "Великого плану перетворення природи" стала одним з не-

великих, другорядних сюжетів процесу відбудови та подальшого розвитку народного господарства України. В подібному ракурсі дане питання розглядається і в підручнику під редакцією Б. Д. Пайовика "Економічна історія України" [17]. Не зважаючи на всю узагальненість та поверхневність викладеного матеріалу згадані праці відзначаються більшою, в порівнянні з радянським періодом, об'єктивністю в оцінюванні "Великого плану перетворення природи".

Велику увагу процесам створення полезахисних насаджень та залісненню ярів, балок та пісків в кінці 40-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. приділяє в своїх працях П. Г. Вакулук [18]. В цих роботах автор наводить інформацію про поширення лісів в Україні, їх народногосподарське значення, історію лісорозведення (у тому числі степового), а також закріпленню ярів і пісків, створенню полезахисних смуг. Велику увагу П. Г. Вакулук приділяє саме періоду нашого дослідження, адже в цей час відбувся небачений сплеск лісорозведення. Загалом автор дає позитивну оцінку "Великому плану перетворення природи", як програми заходів, що сприяла лісовідновленню в Україні.

Дослідження якості ґрунтів, та впливу кліматичних умов на урожайність сільського господарства стали предметом вивчення і дослідників близького зарубіжжя, зокрема Росії. В своїх працях Г. Н. Голубєєв [19] та Г. В. Добровольський [20] доволі детально розглядають причини, які сприяли розробці та реалізації "Великого плану перетворення природи", аналізують його наслідки. Закономірно, що їх дослідження в основному стосуються території сучасної Російської Федерації, проте, часто в них зустрічаються і доволі цінна інформація, яка стосується України, в зв'язку з тим, що ми мали довгу спільну історію розвитку сільського господарства.

Підводячи підсумки аналізу наукових робіт, присвячених реалізації на практиці "Великого плану перетворення природи" приходимо до наступних висновків. Означений нами історіографічний етап загалом був більш плідним у дослідженні теми. Для багатьох праць радянської доби були притаманні стереотипи в дусі домінуючої тоді ідеології, акцентування уваги лише на позитивних факторах, замовчування негативних явищ і результатів, надмірне та безпроблемне висвітлення діяльності компартійних структур. Хоча в радянський період піднята нами проблеми не стала предметом спеціального дослідження, однак ті напрацювання, що були зроблені створили певну базу для її подальшого дослідження.

Отже, в радянський та пострадянський період було досліджено чимало сюжетів, пов'язаних з дослідженням кліматичних умов України, їх впливу на рівень продуктивності сільського господарства, розробкою та практичного втілення в життя "Великого плану перетворення природи", а також вивченню економічних та екологічних наслідків його реалізації. Водночас, незважаючи на досягнуте, піднята нами тема залишається вивченою з недостатньою повнотою, з неї відсутні спеціальні узагальнюючі праці. Саме це й зумовлює необхідність її подальшого комплексного дослідження та висвітлення.

Список використаних джерел

1. Великий Сталинский план 1946 – 1958. – М.: Госиздат культ. просвет. лит-ры, 1946. – 8 с.
2. Гак Д. В. Великие стройки коммунизма и преобразование природы / Д. В. Гак, И. Н. Романенко. – Симферополь: Крымиздат, 1952; Сукачев В. Н. Великий Сталинский план преобразования природы степных и лесостепных районов нашей страны // Вопросы географии. Сб. девятнадцатый, 1950. Преобразование природы и хозяйства Союза ССР. – М.: Государственное издательство географической литературы, 1950. – С. 5 – 22; Сумський Л. М. Величні будови комунізму / Л. М. Сумський. – К.: Рад. шк., 1951. – 72 с.
3. Сліпченко П. С. Будівництво і використання колгоспних водойм / П. С. Сліпченко. – К.: Державне видавництво сільськогосподарської літератури УРСР, 1952. – 160 с.
4. Сліпченко П. С. Величні будови сталінської епохи на Дніпрі: Стенограма публічної лекції / П. С. Сліпченко. – К., 1951. – 51 с.
5. Слипченко П. С. Опыт поточного строительства канала Днепр – Кривой Рог / П. С. Слипченко, Г. Б. Бочарников, Б. И. Рутковский, А. А. Жуков, Л. Н. Осипчук. – К.: Госиздат. литературы по строительству и архитектуре УССР, 1962. – 47 с.
6. Будкіна Л. Г. Вплив Кременчуцького водосховища на прилеглу територію / Л. Г. Будкіна, Н. Г. Бунякіна, П. С. Пустовойт. – К.: Наукова думка, 1971. – 16 с.
7. Кошелев Ф. П. Величественные сталинские стройки коммунизма и их народно-хозяйственное значение. – М.: Госполитиздат, 1952. – 166 с.
8. Розвиток народного хозяйства УРСР: 1917 – 1967. В 2-х т. / за ред. Д. Ф. Вірника. – К.: Наукова думка, 1967. – Т. 2. Завершення будівництва соціалізму і перехід до комунізму. – 499 с.
9. Борейко В. Е. История охраны природы Украины (X век – 1980 г.). – К., 1997. – Т 2. 1941 – 1980. – 192 с.
10. Джамаль В. А. Захист ґрунтів від ерозії / В. А. Джамаль, М. М. Шемякін, В. О. Білолипський. – К.: Урожай, 1986. – 240 с.
11. Булдей В. Р. Ирригация / В. Р. Будлей. – К.: Наукова думка, 1985. – 148 с.
12. Трибунская В. М. Экономическая эффективность защитных лесных насаждений в системе охраны почв от эрозий / В. М. Трибунская. – М.: Агропромиздат, 1990. – 173 с.
13. Бабенко Ю. О. Охрана природы при ирригации земель / Ю. О. Бабенко, В. Д. Дупляк. – К.: Урожай, 1988. – 260 с.
14. Файбишенко Б. А. Водно-солевой режим ґрунтов при орошений / Б. А. Файбишенко. – М.: Агропромиздат, 1986. – 310 с.
15. Новітня історія України (1900 – 2000): підручник за ред. А. Г. Слюсаренка, В. І. Гусєва, В. П. Дорожжина та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.
16. Литвин В. М. Україна у першому повоєнному десятилітті (1949 – 1955) / В. М. Литвин. – К.: Лі-Терра, 2004. – 240 с.
17. Економічна історія України: підручник за загальною редакцією Б. Д. Пайовика. – К.: Юридична книга, 2004. – 384 с.

18. Вакулюк П. Г. Нариси з історії лісів України / П. Г. Вакулюк. – Ф.: Поліфраст, 2000. – 624 с.; Вакулюк П. Г. Лісовідновлення та лісорозведення в Україні: Моногр. / П. Г. Вакулюк, В. І. Самоплавський. – Х.: Прапор, 2006. – 383 с.
19. Изменение климата и устойчивое развитие с/х России / Г. Н. Голубев // Устойчивое развитие: ресурсы России (ред. акад. Н. М. Лаверов). – М.: РХТУ им. Менделеева, 2004. – С. 156 – 190.
20. Добровольский Г. В. Почвенные ресурсы России за 150 лет / Г. В. Добровольский // Россия в окружающем мире. – М.: ЭКСМО, 2002. – С. 117 – 119.

References

1. Velykyy Stalynskyy plan 1946 – 1958. – М.: Hozyzdat kul't. prosvet. lyt-ry, 1946. – 8 s.
2. Hak D. V. Velykye stroyky kommunyzma y preobrazovanye pryrody / D. V. Hak, Y. N. Romanenko. – Symferopol': Krymyzdat, 1952; Sukachev V. N. Velykyy Stalynskyy plan preobrazovanyya pryrody stepnykh y lesostepnykh rayonov nashey strany // Voprosy heohrafiy. Sb. devyatnadtsatyy, 1950. Preobrazovanye pryrody y khazyaystva Soyuzа SSR. – М.: Hosudarstvennoe yzdatel'stvo heohrafycheskoy lyteratury, 1950. – S. 5 – 22; Sums'kyy L. M. Velychni budovy komunizmu / L. M. Sums'kyy. – К.: Rad. shk., 1951. – 72 s.
3. Slipchenko P. S. Budivnytstvo i vykorystannya kolhospnykh vodoym / P. S. Slipchenko. – К.: Derzhavne vydavnytstvo sil's'kohospodars'koyi lyteratury URSR, 1952. – 160 s.
4. Slipchenko P. S. Velychni budovy stalins'koyi epokhy na Dnipri: Stenohrama publichnoyi lektsiyi / P. S. Slipchenko. – К., 1951. – 51 s.
5. Slypchenko P. S. Opyt potochnoho stroytel'stva kanala Dnepr – Kryvoy Roh / P. S. Slypchenko, H. B. Bocharnykov, B. Y. Rutkovskyy, A. A. Zhukov, L. N. Osypchuk. – К.: Hozyzdat. lyteratury po stroytel'stvu y arkhytekture USSR, 1962. – 47 s.
6. Budkina L. H. Vplyv Kremenchuts'koho vodoskhovyshcha na prylehlu terytoriyu / L. H. Budkina, N. H. Bunyakina, P. S. Pustovoyt. – К.: Naukova dumka, 1971. – 16 s.
7. Koshelev F. P. Velychestvennye stalynskye stroyky kommunyzma y ykh narodnokhozyaystvennoe znachnye. – М.: Hospolytyzdat, 1952. – 166 s.
8. Rozvytok narodnoho hospodarstva URSR: 1917 – 1967. V 2-kh t. / za red. D. F. Virnyka. – К.: Naukova dumka, 1967. – Т. 2. Zavershennya budivnytstva sotsializmu i perekhid do komunizmu. – 499 s.
9. Boreyko V. E. Ystoryya okhrany pryrody Ukrayny (Kh vek – 1980 h.). – К., 1997. – Т. 2. 1941 – 1980. – 192 s.
10. Dzhamal' V. A. Zakhyst gruntiv vid eroziyi / V. A. Dzhakmal', M. M. Shemyakin, V. O. Bilolyps'kyi. – К.: Urozhay, 1986. – 240 s.
11. Buldey V. R. Irryhatsiya / V. R. Budley. – К.: Naukova dumka, 1985. – 148 s.
12. Trybunskaya V. M. Экономычeskaya эффеkтыvност' zashchytnykh lesnykh nasazhdenyy v systeme okhrany pochv ot эрозыy / V. M. Trybunskaya. – М.: Ahropromyuzdat, 1990. – 173 s.

13. Babenko Yu. O. Okhorona pryrody pry iryhatsiyi zemel' / Yu. O. Babenko, V. D. Duplyak. – K.: Urozhay, 1988. – 260 s.
14. Faybyshenko B. A. Vodno-solevoy rezhyim hruntov pry oroshenny / B. A. Faybyshenko. – M.: Ahropromyzzdat, 1986. – 310 s.
15. Novitnya istoriya Ukrayiny (1900 – 2000): pidruchnyk za red. A. H. Slyusarenka, V. I. Husyeva, V. P. Dorozhzhyna ta in. – K.: Vyshcha shkola, 2000. – 663 s.
16. Lytvyn V. M. Ukrayina u pershomu povoyennomu desyatylitti (1949 – 1955) / V. M. Lytvyn. – K.: Li-Terra, 2004. – 240 s.
17. Ekonomichna istoriya Ukrayiny: pidruchnyk za zahal'noyu redaktsiyeyu B. D. Payovyka. – K.: Yurydychna knyha, 2004. – 384 s.
18. Vakulyuk P. H. Narysy z istoriyi lisiv Ukrayiny / P. H. Vakulyuk. – F.: Polifrast, 2000. – 624 s.; Vakulyuk P. H. Lisovidnovlennya ta lisorozvedennya v Ukrayini: Monohr. / P. H. Vakulyuk, V. I. Samoplavs'kyu. – Kh.: Prapor, 2006. – 383 s.
19. Yzmenenye klymata y ustoychyvye razvytye s/kh Rossyy / H. N. Holubev // Ustoychyvye razvytye: resursy Rossyy (red. akad. N. M. Laverov). – M.: RKhTU ym. Mendeleeva, 2004. – S. 156 – 190.
20. Dobrovolsky H. V. Pochvennye resursy Rossyy za 150 let / H. V. Dobrovolsky // Rossyya v okruzhayushchem myre. – M.: ЭКСМО, 2002. – S. 117 – 119.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2015 р.

А. Н. Чепурда

Освещение в историографии советской практики влияния на природно-климатические процессы

Показаны особенности реализации на практике "Великого плана преобразования природы: 1948 – 1958 гг." по материалам, которые нашли свое отражение в историографии конца 1940-х – начала 2000-х гг. Освещены различные подходы исследователей к освещению видения и практическое значение для общества тех мероприятий, которые осуществлялись в соответствии с "Великим планом преобразования природы". Представлены различные подходы исследователей к освещению видения и практического значения для общества тех мероприятий, которые осуществлялись в соответствии с "Великим планом преобразования природы". Доказано, что многим работам по историографии советского периода присущи стереотипы в духе доминирующей тогда идеологии, акцентировано внимание только на положительных факторах, характерно замалчивание негативных явлений и результатов, чрезмерное и беспроblemное освещение деятельности компартийных структур. Большинству работ советского периода были также присущи ведомственная направленность, некритичный подход к источникам, слабая документальная база и публицистический характер. Доказано, что в постсоветском и современном историографических

периодах по поднятой нами проблеме происходил объективный и незаангажированный пересмотр советских концепций в исследовании событий и явлений послевоенного периода, преодоление партийно-идеологического догматизма, воплощение традиций антропоцентризма, расширение тематики исследований.

Ключевые слова: историография, "Великий план преобразования природы", авторы, труды, народное хозяйство, природа.

G. Chepurda

The representation of the influence on natural climatic processes in the historiography of Soviet practices

The features of putting into practice the Great plan of nature transformation: 1948 – 1958 after the materials reflected in the historiography of the late 1940s – early 2000s are demonstrated. The article deals with different approaches of the researchers to highlight the vision and practical value for the society of the activities that were carried out according to "the Great plan of nature transformation". It is proved that many works on the historiography of Soviet period have been characterized by a spirit of stereotypes of dominant ideology at that time, focusing only on positive factors, suppressing negative results and activities, excessively and seamlessly covering communist party structures. Most of the works of Soviet period have been characterized by departmental orientation, uncritical approach to the sources, a weak base and journalistic documentary nature.

It is proved that in post-Soviet and modern historiographical periods on the raised problem there was an objective and unbiased review of Soviet concepts in the study of events and phenomena of postwar period, the overcoming of party and ideological dogmatism, the embodiment of anthropocentrism traditions, the expansion of research topics.

Key words: historiography, Great plan of nature transformation, authors, papers, economy, nature.